

ПОЛІТИКА ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ І ПРОБЛЕМИ ЇЇ ПРОВЕДЕННЯ В УКРАЇНІ

Політика доходів є важливою складовою системи державного регулювання соціально-економічних відносин. Як макроекономічний показник доходи населення, структура їх формування та витрат характеризують систему розподільчих відносин країни, добробут її громадян, ступінь їхньої соціальної захищеності. Розподіл суспільного продукту відіграє виключно важливу роль не тільки у забезпеченні процесу суспільного відтворення, а й у формуванні потужних мотивів та стимулів до високопродуктивної праці. Розподільчі відносини, будучи похідними від відносин власності, прямо й безпосередньо впливають на соціальну структуру суспільства.

Послідовне дотримання пофакторного принципу розподілу доходів у ринковій економіці веде до концентрації багатства і влади у незначній частини населення. Ефективний розподіл в умовах ринку не обов'язково справедливий. В усякому разі не сприймається значними верствами як справедливий. Нерегульована диференціація не є ознакою цивілізованого суспільства і правової держави. Окрім того, вона гальмує соціально-економічний поступ в умовах постіндустріального суспільства, яке вимагає створення відповідних умов для розвитку людського потенціалу як чинника економічного зростання.

Проблема розподілу доходів є одвічною в економічній теорії. Розумінню необхідності соціального регулювання і вирішенню проблеми соціальної нерівності і соціальної справедливості сприяли теорії кінця XIX-середини XX ст.: “теорія “добробуту” А.Пігу, “нова теорія добробуту” В.Парето, праці представників “соціальної школи” (Дж.Тобсон, Дж.Коул, Г.Мюрдаль, Л.Ерхард, Ф.Перру, Т.Веблен, Дж.Гелбрейт та ін.). Здійснена ними критика неокласичної теорії цін і доходів, розробка пропозицій щодо активізації соціальної політики держави з метою пом'якшення соціальних суперечностей і

реалізації “керованої еволюції” сприяли усвідомленню суспільством необхідності узгодження принципу ринкової свободи із соціальним регулюванням, формуванню соціальної держави у розвинутих країнах. Гарантування добробуту громадян потребує ефективного функціонування продуктивних сил, впорядкування державою економічної і соціальної діяльності, перерозподілу національного доходу на користь найменш забезпечених, неконкурентоспроможних на ринку праці груп населення. Соціальна нерівність загрожує соціальній стабільності і знижує економічну ефективність внаслідок низької конкурентоспроможності споживачів.

Україна проголошена соціальною державою. Проте поки що соціальна політика не відповідає її критеріям. Трансформаційні процеси 90-х рр. докорінно змінили відносини власності, сформували нову структуру розподілу суспільного продукту. Принцип розподілу за працею почав поєднуватися з формуванням доходів відповідно до нагромадженої власності. Глибинна вада приватизаційного процесу з самого його початку полягала в тому, що він носив і продовжує носити перерозподільчий, а не відтворювальний характер, заснований на тіньових, корумпованих зв'язках.

Дослідженню соціальних процесів у трансформаційній економіці присвячені чисельні публікації як вітчизняних (В.Бевза, Ю.Буздугана, Е.Лібанової, В.Мандибури, А.Ревенко, М.Соколика, О.Уяздовської та ін.), так і зарубіжних дослідників (А.Абалкіна, Т.Заславської, Т.Римашевської та ін.). Зазначена проблема внаслідок своєї складності залишається недостатньо вивченою і потребує активізації пошуку шляхів виходу з кризового стану, державного регулювання відносин розподілу доходів та посилення соціальної орієнтації реформ.

В сучасних умовах неможливо точно оцінити наявну диференціацію населення за рівнем доходів, спираючись на дані офіційної статистики, яка фіксує тільки диференціацію неприхованої частини доходів. На формування доходів населення України впливає тінізація економіки, яка, за оцінками, становить майже 40% ВВП (1, с.7). Суттєво знизилися реальні доходи

населення. Парадокс існуючої ситуації полягає у необхідності надання соціальної (матеріальної) допомоги тим, хто працює і отримує зарплату нижчу за прожитковий мінімум. На протязі 90-х рр. частка заробітної плати у доходах населення знизилася до 47%. В останній період вона піднялася до 58,6%, проте залишається надто низькою. В цілому по народному господарству питома вага витрат на оплату праці у собівартості продукції коливається в межах 12-35%.

Диференціація трудових доходів втратила економічний зміст, оскільки базується на рівні, який не забезпечує реалізацію навіть відтворювальної функції. З іншого боку, наростає диференціація на нетрудовій основі, яка часто не вписується у правове поле. Прослідковується тенденція до пояснення функціонування середніх і багатих верст на основі володіння (привласнення) засобів виробництва, а не реалізації власності у формі доходів, як це прийнято у світі.

Отже, ринкова економіка має свої закони розподілу. Нерівність є не тільки продуктом ринкового механізму, а й необхідною умовою його функціонування, створення і підтримки дієвої системи мотивації та інвестування. Проте нерегульована майнова диференціація не являється ознакою цивілізованого суспільства і соціальної держави. Вона повинна бути в розумних межах, щоб не перетворитися у фактор соціальної дестабілізації. У цьому значна роль відводиться державному регулюванню соціально-економічних процесів. До того ж, надмірна диференціація доходів модифікує структуру платоспроможного попиту таким чином, що значна його частина спрямовується на закупівлю предметів розкошу та імпорتنих товарів. Звужується ємкість ринку для вітчизняних товаровиробників, а отже, і стримується економічне зростання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баланда А. Доходи населення в контексті безпечного розвитку особи і суспільства // Україна: аспекти праці. – 2006. - с.3-7.
2. Економічна політика / За ред. О.О.Бєляєва. Вид. 2-ге. - К.: КНЕУ, 2006. – 288 с.